

Změna klimatu:

Katastrofa pro chudé
po celém světě?

Změna klimatu: klíčová otázka rozvoje

Největší nespravedlnost dneška představují pravděpodobně důsledky změny klimatu. Ti nejchudší nesouce za změnu klimatu nejmenší odpovědnost, jsou nejhůře zasaženi jejími ničivými dopady.

Klima se mění především důsledkem spalování fosilních paliv (jako například uhlí a ropy), při němž vzniká oxid uhličitý i další plyny. Tyto plyny fungují jako atmosférická bariéra bránící opětovnému uvolňování slunečního tepla dopadajícího na povrch planety – odtud tedy pojem „skleníkový plyn“. Bohaté země produkují přibližně **pěťadvacetkrát** více oxidu uhličitého na obyvatele než chudé státy. Postupem času se lidstvu také podařilo, a to převážně v rozvojových zemích, vymýtit velké plochy deštného pralesa, který jinak funguje jako přirozené „uložiště uhlíku“ akumulující skleníkové plyny.

V důsledku těchto plynů se atmosféra otepluje, světové oceány se rozpínají a jejich hladina stoupá. Dochází tím k narušení oceánského proudění a proměně celého klimatického systému.

„Víme, že se podnebí mění. Před deseti lety bychom zde v tomto ročním období nemohli stát, protože by tu bylo plno vody. Teď je tu ale sucho, a to má být období dešťů v plném proudu.“

Jeremiah Tmororo, Keňa

Dopad na chudé

Změny klimatu představují velkou překážku v úsilí o potírání chudoby.

Změna v množství a rozložení dešťových srážek může vést k tomu, že úroda nedozraje a celé komunity trpí hladem. Stále silnější záplavy ničí každoročně obydlí i zdroje obživy obyvatel. Komunity, které již dnes nesou těžké břemeno chudoby, se musí navíc vyrovnávat s výraznějšími a častějšími rozmarnými počasí. Podle Světové zdravotnické organizace je změna klimatu v celosvětovém měřítku každoročně odpovědná za nárůst počtu vážných onemocnění o 5 milionů a úmrtí o 150 tisíc případů.

Změny srážek...

V důsledku změny klimatu klesá na mnoha místech rozvojového světa množství srážek. To vede ke vzniku „dominového efektu“, kdy se snižuje objem vody v zásobárnách, a lidé i řeky jí tak mají k dispozici méně. Spolu s tím, jak se zvyšuje koncentrace odpadů z domácností a průmyslu, zhoršuje se i kvalita vody – v důsledku pak dochází k nárůstu výskytu chorob přenášených vodou. Vinou nedostatku vody je omezen i růst vegetace, takže dobytek nemá dost potravy. Je také k dispozici

méně paliva pro přípravu jídla, takže ženy musejí trávit více času sháněním otopu.

Nižší množství srážek je však pouze jednou stranou mince. Stejně vážný problém a nejistotu totiž přináší i jejich čím dále nižší předvídatelnost. Tento problém již pociťují například lidé v Jižní Africe, kde změny v množství a frekvenci srážek během období dešťů farmářům dále komplikují již tak složitý život.

▼ **Zimbabwe — kráva pošlá hladem a žízni**

▲ Povodňové škody v Bangladéši, začátek 21. století

Více záplav...

Vzhledem k tomu, že většina Bangladéše leží v říční deltě, je nadmořská výška této rovinaté oblasti protkané 230 vodními toky minimální. Polovina ze 140 milionů Bangladéšanů žije pod hranicí chudoby a mnoho nejchudších obyvatel navíc bydlí v nejzranitelnějších oblastech.

Například 2 miliony lidí žijí přímo na březích řek. Úroveň mořské hladiny stoupá a monzunové srážky jsou čím dále mohutnější a prudší, což vede k častějšímu výskytu záplav. V důsledku pak nejchudší obyvatelé Bangladéše trpí nejvíce: vodní živel ničí jejich obydlí a odplavuje půdu, na níž závisí obživa rodin.

Practical Action se snaží problému čelit a pomáhá lidem adaptovat se

Větší důraz na boj s chudobou

Mají-li se lidé vymanit z chudoby, je pro ně velmi podstatná dostupnost energie. Energii potřebujeme k přípravě potravy, osvětluje naše domovy a děti se díky tomu mohou večer učit. Pomáhá uchovávat očkovací látky, je motorem podnikání a zahřívá i chladí naše obydlí. A přesto více než dvě miliardy osob na celém světě nemají přístup k žádným moderním službám souvisejícím s energií – například 80 % obyvatel subsaharské Afriky nemá k dispozici elektřinu. Tito lidé obvykle obývají odlehlé venkovské oblasti.

Energie je klíčovým aspektem výzev, před nimiž stojí svět na počátku 21. století. Pokud chce mezinárodní společenství opravdu vymýtit chudobu, nemůže lidem upírat právo na využití energie, na němž byl ostatně v minulosti založen i růst rozvinutého světa. Jak ale vymýtit chudobu a zároveň zastavit změnu klimatu? Zkušenosti Practical Action ukazují, že tyto dva cíle nemusejí být nutně ve vzájemném konfliktu – naopak je lze řešit zároveň.

Obnovitelné zdroje představují obrovský potenciál při zajišťování čisté, vhodné a efektivní energie pro nejchudší obyvatele světa.

V Peru spolupracuje Practical Action s venkovskými komunitami na vývoji modelových malých vodních elektráren k výrobě elektřiny. Toto úsilí již přineslo užitek 15 000 lidí – každý z malých generátorů totiž produkuje dostatek elektřiny až pro 1 000 osob. Na Srí Lance realizuje Practical Action pilotní projekt malých větrných zdrojů. Komunity se v jeho rámci zároveň učí, jak svépomocně provádět údržbu turbín dodávajících jejich vesnicím energii (viz fotografie na titulní straně).

Tyto příklady dokládají, jak různé formy získávání energie z větru i z vody mohou napomoci rozvoji a neškodit přitom planetě. Je však třeba udělat mnohem více.

▲ Malá vodní elektrárna zásobující keňskou vesnici elektřinou, která postačuje k osvětlení obydlí.

Jak pomoci lidem, aby se vyrovnali se situací, v níž se ocitli

Practical Action na celém světě spolupracuje s lidmi a snaží se jim pomoci vyrovnat se s následky změny klimatu.

V Gwandě, ležící v semiaridní oblasti západního Zimbabwe, spolupracujeme s venkovany na rozvoji postupů pro zachycení vzácných dešťových srážek. Vybudují-li se kolem polí hliněné hráze, neodteče dešťová voda z vyprahlé půdy tak rychle, takže mají plodiny dostatek vláhly potřebné k růstu. I když prší málo, jsou rodiny schopné vypěstovat dostatek potravy.

V Bangladéši pomáhá Practical Action obyvatelům přizpůsobit se problémům souvisejícím s povodněmi. V okrese Faridpur si díky tomu komunity vybudovaly domy založené na pevné podezdívce s odolnými bambusovými stěnami, které dokáží přečkat záplavy bez úhony. V okrese Gaibandha pro změnu pomáháme lidem při hledání zdrojů obživy nezávislých na půdě ohrožené záplavami.

▼ Dům v Bangladéši zabezpečený proti povodni

Je třeba okamžitá akce

Practical Action čerpá ze čtyřiceti let vlastních bohatých zkušeností zahrnujících práci s lidmi na celém světě, hledání praktických řešení, vzdělávání a ovlivňování rozhodujících činitelů.

Nutnost řešit změnu klimatu je neodkladná.

Musíme proto změnit současné nepříznivé směřování civilizace a přijmout nový životní styl a novou vizi budoucnosti – vizi schopnou dlouhodobé udržitelné existence.

Změna klimatu je skutečností. Nejchudší obyvatelé planety se s ní dennodenně potýkají a má na ně naprosto reálné a okamžité dopady. Zakladatel Practical Action a autor knihy Malé je hezké (Small is Beautiful) Fritz Schumacher kdysi prohlásil, že: „...debata o budoucnosti má smysl jedině tehdy, pokud vede k okamžité akci.“

Změna klimatu si žádá okamžitou akci nás všech.

„Chceme-li zabránit zhoršování dopadů změny klimatu na chudé lidi, musí bohaté země omezit své emise skleníkových plynů. Bohaté země mají rovněž povinnost pomoci chudým zemím, aby se přizpůsobily těm negativním dopadům změny klimatu, jimž nelze předejít.“

Arcibiskup Desmond Tutu

- Fotografie na první straně: Větrná turbína slouží jako zdroj elektřiny pro komunitu na Srí Lance

Tato publikace byla přeložena v rámci projektu Climate Change and Poverty Reduction: Building Awareness and Promoting Action. Partnery projektu jsou organizace: Glopolis (CZ), Climate Action Network Europe (BE), GermanWatch (DE) a Practical Action (UK).

Practical Action je mezinárodní rozvojová agentura, která pracuje s chudými komunitami s cílem pomoci jim najít a používat technologie, které zlepší jejich život. www.practicalaction.org

Glopolis je nezávislé analytické centrum (think-tank) se zaměřením na globální výzvy a příslušné odpovědi České republiky a EU. Ve spolupráci s těmi, kteří utvářejí politiku, byznys a veřejné mínění, je naším dlouhodobým cílem zlepšit politickou kulturu a přispět k přechodu na chytrou ekonomiku, k energetické a potravinové zodpovědnosti. www.glopolis.org

Publikace vyšla s finanční podporou České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR a s podporou Evropské unie. Obsah publikace nemusí vyjadřovat stanoviska sponzorů a nezakládá odpovědnost z jejich strany. Více na www.mzv.cz a na www.europa.eu.